

Het gooien van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki

Leerlingen analyseren onderstaand artikel over de motieven voor het gooien van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki en geven een (voorlopig) antwoord op de volgende 'Essential Question':

Hoe komt het dat er over de motieven voor het gooien van de atoombom zo verschillend werd en wordt gedacht?

Het zal duidelijk zijn dat de leerlingen eerst antwoord moeten geven op de vraag welke motieven in het artikel worden genoemd.

Mythes en misvattingen van de Tweede Wereldoorlog: capituleerde Japan vanwege de atoombom?

Tim Trachet

In de laatste weken van de Tweede Wereldoorlog leed Japan niet alleen onder de gevolgen van twee atoombommen. Het onderging ook een verpletterende aanval van de Sovjet-Unie.

Op 6 en 9 augustus 1945 werden de Japanse steden Hiroshima en Nagasaki door atoombommen verwoest. Nauwelijks enkele dagen later liet Japan weten dat het zich overgaf. Die overgave lijkt het logisch gevolg van de atoomaanvallen. Dat is dan ook wat veel boeken over de Tweede Wereldoorlog vertellen. Het past ook in wat officieel de bedoeling was van de Amerikaanse president Harry Truman: door het gebruik van de atoombom een snel einde maken aan de oorlog.

Niet iedereen aanvaardt die versie. Er is opgemerkt dat Japan al een tijd onderhandelde over een capitulatie, die er vroeg of laat zou zijn gekomen, ook zonder de verschrikkingen van Hiroshima en Nagasaki. De atoombommen zouden - volgens deze versie - vooral gebruikt zijn om de effectiviteit van het nieuwe superwapen te testen. Bovendien wilde Amerika de wereld (en in het bijzonder de Sovjet-Unie) tonen dat het over dit superwapen beschikte.

Dat zou verklaren waarom de Amerikanen zo'n haast hadden bij het gebruik van de atoombommen, nauwelijks enkele weken nadat ze af waren. Maar ook de houding van Japan - van de keizer en de hoogste machthebbers - is niet zo duidelijk. In hoeverre hebben de atoombommen een rol gespeeld bij hun beslissing de wapens neer te leggen?

Een hopeloze situatie

Midden 1945 was de situatie van Japan hopeloos. Ondanks alle militaristische propaganda beseften de leidende kringen al een paar jaar dat het land de oorlog niet kon winnen en dus op termijn zou verliezen. Onderhandelen zou de enige oplossing zijn. Maar de militairen die de Japanse regering overheersten voelden daar niets voor. Zij dachten enkel in termen van overwinning.

Bovendien hadden de geallieerden in 1943 gesteld dat ze alleen maar genoeg zouden nemen met een onvoorwaardelijke overgave van nazi-Duitsland, maar ook van Japan. Voor de leidende kringen in Japan was dat zo goed als ondenkbaar.

Onvoorwaardelijke overgave betekent dat men volledig overgeleverd is aan de genade van de vijand, zonder dat daar garanties bij zijn. De geallieerden wilden afrekenen met het leger, het militarisme en

de groepen in de samenleving die de oorlog hadden veroorzaakt, in de eerste plaats de militaire kliek die het voor het zeggen had.

De toestand werd voor Japan zeer moeilijk toen de Amerikaanse B-29-langeafstandsbommenwerpers vanaf het najaar van 1944 systematisch Japan gingen bombarderen. Tegen de zomer van 1945 lagen de meeste Japanse steden in puin. Een groot deel van de handelsvloot was vernietigd en de transporten tussen de eilanden van Japan waren vrijwel tot stilstand gekomen.

Intussen had bondgenoot nazi-Duitsland in mei 1945 gecapituleerd. Dat betekende dat de Amerikanen hun miljoenenleger dat in Europa had gevochten, nu konden inzetten om Japan te veroveren. Een zware tegenslag was ook de Amerikaanse landing op het eiland Okinawa, op amper 600 km van Japan, in april.

Voor veel fanatieke officieren was de enige mogelijkheid te blijven strijden tot het bittere einde. Ze geloofden tegen beter weten in dat een overwinning nog mogelijk was. Ook hoopten ze dat de Amerikanen de strijd wel eens beu zouden worden als de Japanners hard en bloedig weerstand bleven bieden, zoals bij de verovering van de eilanden Iwo Jima en Okinawa.

Miljoenen Amerikaanse gezinnen waren meer dan opgelucht dat de strijd in Europa voorbij was en dat hun zonen die dienstdeden in het leger het overleefd hadden. Maar diezelfde Amerikaanse jongens konden nu tegen die fanatieke "Jappen" worden ingezet. Dat viel slecht bij de Amerikaanse publieke opinie.

Door de atoombom in te zetten hoopte Truman dan ook dat een invasie van Japan niet nodig zou zijn, wat het leven van honderdduizenden, ja miljoenen Amerikaanse militairen zou sparen.

Japanse demarches en aarzelingen

Vlak na de Amerikaanse landing op Okinawa kreeg Japan een nieuwe regering onder de gepensioneerde admiraal Kantaro Suzuki. Hoewel dit kabinet zowel voor- als tegenstanders van vrede telde, begon het serieuze stappen naar onderhandelingen te zetten.

Dat gebeurde door contacten met de Sovjet-Unie, dat tot dan toe neutraal was geweest en nog betrekkingen met Japan had. Midden juli liet de Japanse ambassadeur in Moskou de Sovjetregering weten dat zijn land de oorlog zo snel mogelijk wilde beëindigen. Kort daarna vroeg hij openlijk de bemiddeling van de Sovjets. Maar Sovjetleider Stalin zat intussen op de geallieerde topconferentie in Potsdam, die van 18 juli tot 2 augustus duurde. Stalin liet daar weten wat Japan had voorgesteld, maar Truman ging er niet op in. Er was daarbij immers geen sprake van onvoorwaardelijke overgave.

Japan stelde inderdaad enkele voorwaarden. De belangrijkste was dat er niet geraakt zou worden aan de positie van de Japanse keizer, het nationaal symbool bij uitstek, die toen als een levende god werd beschouwd. Ook werd gevraagd dat Japanse oorlogsmisdadigers door Japanse rechtbanken zouden worden berecht. Onaanvaardbaar voor de geallieerden.

In plaats daarvan kwam Truman op 26 juli aanzetten met de "Verklaring van Potsdam", een soort ultimatum waarbij Japan met "onmiddellijke vernietiging" werd bedreigd als het zich niet overgaf. Omdat de verklaring niets zei over de positie van de keizer, speelde ze in het nadeel van de aanhangers van vrede binnen de regering. Er stond wel in dat het niet de bedoeling was "de Japanners als ras tot slavernij te brengen of als natie te vernietigen", maar die passage werd door de Japanse censuur uit de kranten geschrapt. Voor de Japanners kwam de verklaring als beledigend over. De regering reageerde niet op de verklaring.

Dat was de houding van Japan toen Hiroshima op 6 augustus werd verwoest...

In de dagen na Hiroshima verkeerden de regering en de legertop in een sfeer van aarzeling. Nog steeds waren er generaals die dachten dat de oorlog gewonnen kon worden. Anderen suggereerden dat alleen capitulatie nog mogelijk was. Keizer Hirohito, die de gewoonte had nooit duidelijk zijn mening te geven, zweeg.

Pas na de bom op Nagasaki begonnen de voorstanders van capitulatie het te halen. Maar intussen gebeurde er nog iets anders, een voorval dat elk geschiedenisboek vermeldt, maar dat meestal minder aandacht krijgt dan de atoombommen.

De meest succesvolle veldtocht van de oorlog

Op 9 augustus, even na middernacht, overschreed het Rode Leger de Sovjet-grens met Mantsjoerije, een gebied in het noordoosten van China dat al sinds 1932 door Japan was bezet. Rond die tijd had de Japanse ambassadeur in Moskou van Sovjetminister Molotov te horen gekregen dat beide landen vanaf middernacht in oorlog met elkaar waren.

Een totale verrassing was het niet. Het was al lang een vreemde situatie dat de Sovjet-Unie, bondgenoot van de Verenigde Staten, niet in oorlog was met Japan, bondgenoot van Duitsland. Maar beide landen hadden daar een groot voordeel bij gehad.

Japan had al de grootste moeite in de strijd tegen de Amerikanen, de Britten en nog enkele andere landen. Het kon de Sovjet-Unie als vijand missen. De Sovjets konden intussen al hun troepen inzetten tegen de gevaarlijke Duitse vijand. Maar de Duitse vijand was intussen verslagen. Wat zou Moskou nu doen?

De vorige Amerikaanse president Roosevelt had er al op aangedrongen dat de Sovjet-Unie zou deelnemen aan de strijd tegen Japan. Op de conferentie van Jalta (februari 1945) beloofde Stalin hem dit te zullen doen. De aanval zou beginnen drie maanden na de capitulatie van Duitsland. Stalin heeft zich precies aan die timing gehouden!

Voor Japan was de Sovjetaanval op zich al een ramp. Bovendien leed het daardoor een verpletterende nederlaag. Japan had in het noordoosten van China een leger van zo'n 700.000 man, plus 200.000 (collaborerende) Chinezen en Mantsjoes. Een groot deel ervan bestond uit slecht opgeleide troepen die over relatief weinig kanonnen, tanks en vliegtuigen konden beschikken.

Het Rode Leger zette anderhalf miljoen man in, die behoorden tot legers die veel ervaring hadden in de voorbije strijd tegen de Duitsers. De legers waren gegroepeerd in drie fronten, die Mantsjoerije aan drie kanten insloten.

De Japanners waren in de oorlog geducht geweest voor hun gevechten in de rimboe en op tropische eilanden. Maar voor de strijd in grote vlakten met tanks waren ze totaal inferieur aan het Rode Leger.

Ondanks hun moed en vechtlust werden ze onder de voet gelopen. In amper drie weken veroverden de Sovjetstrijdkrachten heel Mantsjoerije en het noorden van Korea (dat toen tot Japan behoorde). Op dat moment had Japan de capitulatie al aangeboden.

De Japanse regering had niet gewacht op die totale nederlaag. Ze wist meteen dat ze machteloos was in een oorlog tegen alle drie de grote mogendheden tegelijk.

Mantsjoerije was vanwege zijn industrie en grondstoffen van groot belang. Bovendien werd Japan nu vanuit het noorden door de Sovjet-Unie rechtstreeks bedreigd. De Sovjets hadden ook de Koerileneilanden ten noorden van Japan veroverd.

Capitulatie

Het duurde tot 12 augustus voor Japan een beslissing nam om te capituleren. Dat gebeurde op een conferentie van de hoogste politieke leiders met de keizer.

Uit historisch onderzoek blijkt dat de aanval van de Sovjet-Unie in die beslissing een belangrijke rol in heeft gespeeld, belangrijker dan de atoombommen. De regering-Suzuki was verdeeld en speelde geen doorslaggevende rol in de beslissing om te capituleren. De Japans-Amerikaanse historicus Tsuyoshi Hasegawa heeft aangetoond dat het de nederlaag tegen de Sovjet-Unie is geweest die de doorslag gaf om te capituleren.

De atoombommen werden wel gebruikt als een voorwendsel om de capitulatie te rechtvaardigen: Japan vroeg de overgave omdat het zogenaamd niets kon doen tegen zulke onmenselijke wapens. Terwijl de Japanse overheid zich intussen nauwelijks bekommerd had om de slachtoffers van Hiroshima en Nagasaki.

Ironisch genoeg heeft men vaak aangenomen dat Trumans beslissing om snel de atoombom te gebruiken ook ingegeven was door zijn afkeer voor de Sovjet-Unie. Hij zou gehoopt hebben de oorlog te winnen voordat de Russen tussenbeide kwamen. Dat neemt niet weg dat de Westerse media de aanval van het Rode Leger toejuichten als een bijdrage aan de overwinning.

De Sovjet-Chinese oorlog heeft hoe dan ook grote gevolgen gehad. De Sovjet-Unie verwierf de Koerilen, het noorden van het eiland Sachalin en zelfs een tijd de Chinese haven Port Arthur (Lüshunkou), gebieden die de Russen in een vorige oorlog in 1905 aan Japan hadden verloren.

Mantsjoerije kwam onder controle van de Chinese communisten, die van daaruit hun macht over heel China uitbreidden. In Noord-Korea installeerde Stalin een communistisch regime, dat er nog altijd is.

Dit alles door een oorlog die slechts enkele weken duurde.

Bron: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/31/mythes-en-misvattingen-van-de-tweede-wereldoorlog-capituleerde/>